

Fredy Perlman

Reproduktionen av vardagslivet

Först publicerad 1969 av *Black & Red* i Detroit, USA.
Översatt till svenska av ”Socialism eller barbari”, maj 1974.
Tryckt på Stockholms LS 1974.

Originaltiteln på första svenska utgåvan är ”Vad faan håller vi på med?!
eller Reproduktionen av vardagslivet” av Freddy Perlman (namnet är
felstavat, det riktiga är Fredy Perlman).

Detta häfte sattes ihop 2006 och texten är, förutom några små korrige-
ringar, densamma som i ”Socialism eller barbaris” utgåva.

Reproduktionen av vardagslivet publicerades 1969 av Black & Red i
Detroit, USA. Den visar på ett utomordentligt bra sätt vad alienationen
är och varför – och hur – den existerar under kapitalismen. Och inte
minst vad det är som håller kapitalismen igång – nämligen våra egna
handlingar varje dag när vi säljer en del av våra liv mot pengar, det vill
säga *arbetar*. Emellertid stannar analysen där.

Vårt val att sälja vår arbetskraft är inte ett fritt val, det är ett val som
påtvings oss av viljan att överleva och hela den historiska utvecklingen
samt styrkan hos kapitalismens försvarsbastioner. Där kan nämnas de
yttre institutionella hindren som: fackföreningarna, polisen, militären,
vänstern etc, de inre hindren i form av våra egna tanketraditioner och
konserverande ideologier.

Dessutom förefaller; pamflettens mening vara att kapitalismen slutar
fungera den dag vi alla vägrar arbeta. Detta är delvis sant, men här borde
verkligen påpekas att kapitalismen som system bryter samman på grund
av samspelet mellan dess egen ”ekonomiska” dynamik och människors
självständiga handlande. Det fria samhället kan bara växa fram ur det
kaos som följer på kapitalismens sammanbrott, där människor drivs att
handla revolutionärt helt enkelt därför att de inte längre kan existera på
det kapitalistiska sättet, som kapitalistiska kategorier. ”Arbetare” är ett
exempel på en kapitalistisk kategori.

Socialism eller barbari
Stockholm maj 1974

Fredy Perlman
Reproduktionen av vardagslivet

Den vardagliga praktiska aktiviteten hos stamfolk reproducerar, eller förevigar, en stam. Denna reproduktion är inte bara fysisk, utan också social. Genom sina dagliga aktiviteter reproducerar stamfolk inte bara en grupp människor: de reproducerar en stam, det vill säga en speciell *social form* inom vilken denna grupp människor utför *specifika* aktiviteter på ett *specifikt* sätt. Stamfolkets specifika aktiviteter är inte resultatet av ”naturliga” karakteristika hos de som utför dem, på det sätt som produktionen av honung är ett resultat av biets ”natur”. Det dagliga liv som en stammänniska lever och förevigar är ett specifikt *socialt* svar på speciella materiella och historiska förhållanden.

Slavars vardagliga aktivitet reproducerar slaveriet. Genom sin dagliga aktivitet reproducerar slavar inte bara sig själva och sina herrar fysiskt: de reproducerar också de instrument med vilka herrarna förtrycker dem, och sina egna vanor att underkasta sig herrarnas auktoritet. För människor som lever i ett slavsamhälle tycks herre-slav-förhållandet som ett naturligt och evigt förhållande. Men människor är inte födda till herrar eller slavar. Slaveri är en specifik social form, och människor underkastar sig den bara under mycket speciella materiella och historiska förhållanden.

Lönearbetares praktiska vardagliga aktivitet reproducerar lönearbete och kapital. Genom sin dagliga aktivitet reproducerar ”moderna” människor, liksom stamfolk och slavar, sitt samhälles invånare, sociala relationer och idéer: de reproducerar vardagslivets *sociala form*. Liksom stam-

och slavsystemen är det kapitalistiska systemet varken den naturliga eller slutliga formen av mänskligt samhälle: liksom tidigare sociala former är kapitalismen ett specifikt svar på materiella och historiska förhållanden.

Till skillnad från tidigare former av social aktivitet omvandlar vardagslivet i det kapitalistiska samhället *systematiskt* de materiella förhållanden som kapitalismen ursprungligen utgjorde ett svar på. Vissa av de materiella begränsningarna för mänsklig aktivitet kommer gradvis under mänsklig kontroll. På en hög industrialiseringsnivå skapar praktisk aktivitet sina egna materiella förhållanden såväl som sin sociala form. Sålunda gäller analysen inte bara hur praktisk aktivitet i det kapitalistiska samhället reproducerar det kapitalistiska samhället, utan också hur denna aktivitet själv eliminerar de materiella förhållanden på vilka kapitalismen en gång utgjorde ett svar.

Vardagslivet under kapitalismen

Den sociala formen för människans vanliga aktiviteter under kapitalismen är ett svar på en viss materiell och historisk situation. De materiella och historiska förhållandena förklarar den kapitalistiska formens ursprung, men förklarar inte varför denna form fortsätter efter att den ursprungliga situationen försvinner. Ett begrepp som ”kulturell eftersläpning” är inte en förklaring på en social forms kontinuitet efter att de ursprungliga förhållanden, som den var ett svar på, försvunnit. Detta begrepp är bara ett namn på den sociala formens kontinuitet. När begreppet ”kulturell eftersläpning” står som ett namn på en ”social kraft” som bestämmer mänsklig aktivitet, så är det en förvrängning som framställer resultatet av människors aktivitet som en extern kraft utanför deras kontroll. Detta gäller inte bara om ett begrepp som ”kulturell eftersläpning”. Många av de termer som användes av Marx för att beskriva människors aktiviteter har upphöjts till externa och till och med ”naturliga” krafter som bestämmer människors aktivitet; sålunda spelar begrepp såsom ”klasskamp”, ”produktionsförhållanden” och speciellt ”Dialektiken” samma roll i vissa ”marxisters” teorier som ”arvssynden”, ”Ödet” och ”Guds hand” spelade i de medeltida mystifikatörernas teorier.

När de utför sina dagliga aktiviteter utför medlemmarna av det kapitalistiska samhället samtidigt två processer: de reproducerar formen för sina aktiviteter och de eliminerar de materiella förhållanden som denna form av aktivitet ursprungligen var ett svar på. Men de vet inte om att de utför dessa processer; deras egna aktiviteter är inte uppenbara för dem. De lever i illusionen att deras aktiviteter är svar på naturliga förhållanden bortom deras kontroll, och ser inte att de själva är skapare av dessa förhållanden. Den kapitalistiska ideologins uppgift är att vidmakthålla den slöja som hindrar folk från att se att deras egna aktiviteter reproducerar formen för deras dagliga liv; den kritiska teorins uppgift är att avslöja vardagslivets aktiviteter, att göra dem uppenbara, att göra reproduktionen av den sociala formen av kapitalistisk aktivitet synlig inom människors dagliga aktiviteter.

Under kapitalismen består vardagslivet av relaterade aktiviteter som reproducerar och utvidgar den kapitalistiska formen av social aktivitet. Försäljningen av arbetstid för ett pris (en lön), förkroppsligandet av arbetstid i varor (säljbara varor, både materiella och icke-materiella), konsumtionen av materiella och icke-materiella varor (såsom konsumtionsvaror och skådespel) – dessa aktiviteter som karakteriserar vardagslivet under kapitalismen är inte uttryck för ”människans natur”, och inte heller pålägs de människan av krafter bortom hennes kontroll.

Om man menar att människan av naturen är en icke-uppfinnande stammänniska och en uppfinnande affärsman, en slav som underkastar sig och en stolt hantverkare, en oberoende jägare och en beroende lönearbetare, då är människans ”natur” antingen ett tomt begrepp, eller beror den på materiella och historiska förhållanden, och är i själva verket ett svar på dessa förhållanden.

Alienationen av levande aktivitet

I det kapitalistiska samhället tar skapande aktivitet formen av varuproduktion, dvs produktionen av varor för marknaden, och resultaten av mänsklig aktivitet tar formen av varor. Säljbarhet eller försäljningsmöjlighet är det universella kännetecknet på all praktisk aktivitet och på

alla produkter.

De produkter av mänsklig aktivitet som är nödvändiga för överlevande har formen av säljbara varor: de är endast tillgängliga i utbyte mot pengar. Och pengar är bara tillgängliga i utbyte mot varor. Om ett stort antal människor accepterar legaliteten i dessa konventioner, om de accepterar konventionen att varor är en förutsättning för pengar och att pengar är en förutsättning för överlevande, då är de låsta i en ond cirkel. Eftersom de inte har några varor är deras enda utväg ur denna cirkel att betrakta sig själva, eller delar av sig själva, som varor. Och detta är i själva verket den säregna ”lösning” som människor pålägger sig själva inför speciella materiella och historiska förhållanden. De utbyter inte sina kroppar eller delar av sina kroppar mot pengar. De utbyter det kreativa innehållet i sina liv, sin praktiska dagliga aktivitet, mot pengar.

Så snart som människor accepterar att pengar är liktydigt med liv blir försäljningen av levande aktivitet ett villkor för deras fysiska och sociala överlevande. Liv utbytes mot överlevande. Skapande och produktion kommer att innebära såld aktivitet. En människas aktivitet är ”produktiv”, användbar för samhället, enbart när den är såld aktivitet. Och människan själv är en produktiv medlem av samhället endast om hennes vardagslivs aktiviteter är sålda aktiviteter. Så snart som människor accepterar detta utbytesvillkor antar daglig aktivitet formen av universell prostitution.

Den sålda skapande kraften, eller den sålda dagliga aktiviteten, tar formen av *arbete* (”labour”). Arbete är en historiskt specifik form av mänsklig aktivitet. Arbete är abstrakt aktivitet, som bara har en egenskap: det är säljbart, det kan säljas för en given kvantitet pengar. Arbete är *likgiltig* aktivitet: likgiltig inför den utförda speciella uppgiften och likgiltig inför det speciella föremål som uppgiften är inriktad på. Att gräva, att trycka och skära är olika aktiviteter, men alla tre är *arbete* i det kapitalistiska samhället. Arbete är helt enkelt att ”tjäna pengar”. Levande aktivitet som tar formen av arbete är ett medel att tjäna pengar. Liv blir ett *medel att överleva*.

Denna ironiska omkastning är inte den dramatiska höjdpunkten i en

fantasifull roman, det är ett faktum i vardagslivet under kapitalismen. Överlevande, dvs. självbevarelse och reproduktion, är inte ett medel för kreativ praktisk aktivitet, utan det är tvärtom. Kreativ aktivitet i form av *arbete*, dvs. *såld aktivitet*, är en *smärtsam nödvändighet* för överlevandet, arbete är medlet för självbevarelse och reproduktion.

Försäljningen av levande aktivitet åstadkommer en annan omkastning. Genom försäljning blir en individs arbete en annans ”egendom”, den tillägnas av en annan, det kommer under en annans kontroll. Med andra ord: en persons aktivitet blir en annans aktivitet, dess ägares aktivitet, den blir *främmande* (alienerad) för den person som utför den. Således blir ens *liv*, en individs prestationer i världen, den skillnad som hans liv gör i mänsklighetens liv, inte bara omvandlade till *arbete*, en smärtsam nödvändighet för att överleva: de omvandlas till *främmande* aktivitet, aktivitet utförd av den som köper arbetet. I det kapitalistiska samhället är inte arkitekterna, ingenjörerna, arbetarna de som bygger, deras projekt, kalkyler och rörelser är främmande för dem, deras levande aktivitet, deras prestationer är kapitalistens.

Akademiska sociologer, som tar försäljningen av arbete för given, analyserar denna arbetets alienation som en känsla: arbetarens aktivitet ”tycks” främmande för arbetaren, den ”tycks” vara kontrollerad av en annan. Men vilken arbetare som helst kan förklara för de akademiska sociologerna att alienationen varken är en känsla eller en idé i arbetarens huvud, utan ett verkligt faktum i arbetarens dagliga liv. Den sålda aktiviteten är *faktiskt* främmande för arbetaren, hans arbete är *faktiskt* kontrollerat av den som köper det.

I utbyte mot sin sålda aktivitet får arbetaren pengar, det konventionellt accepterade medlet för överlevande i det kapitalistiska samhället. För dessa pengar kan han köpa varor, saker, men han kan inte köpa tillbaka sin aktivitet. Detta avslöjar en underlig ”brist” vad gäller pengar som ”universell ekvivalent”. En person kan sälja varor för pengar, och han kan köpa samma varor för pengar. Han kan sälja sin levande aktivitet för pengar, men han kan inte köpa sin levande aktivitet för pengar.

De saker arbetaren köper för sin lön är först och främst konsum-

tionsvaror, som gör det möjligt för honom att överleva, att reproducera sin arbetskraft så att han kan fortsätta sälja den, och skådespel, föremål för passiv beundran. Han konsumerar och beundrar passivt produkter av mänsklig aktivitet. Han existerar inte i världen som en aktiv kraft som omvandlar den, utan som en hjälplös, impotent åskådare. Han kan kalla detta tillstånd av kraftlös beundran ”lycka”, och eftersom arbete är *smärtsamt*, kanske han önskar vara ”lycklig”, dvs. inaktiv, hela sitt liv (ett tillstånd som liknar att vara född död). Varorna och skådespelen *konsumerar honom*, han använder levande energi till passiv beundran – han konsumeras av ting. I detta avseende är det så att ju mer han har desto mindre är han. (En individ kan övervinna denna död i livet genom marginell kreativ aktivitet, men befolkningen kan det inte, utom genom att avskaffa den kapitalistiska formen av praktisk aktivitet, genom att avskaffa lönearbetet och sålunda av-alienera kreativ aktivitet).

Varufetischism

Genom att alienera sin aktivitet och förkroppsliga den i varor, i material som mottager mänskligt arbete, reproducerar människor sig själva och skapar Kapital.

Från den kapitalistiska ideologin, och särskilt den akademiska ekonomins, ståndpunkt är detta påstående osant: varor är ”inte produkten av enbart arbete”, de produceras av de ursprungliga ”produktionsfaktorerna”, Jord, Arbete och Kapital, den kapitalistiska Treenigheten, och den viktigaste faktorn är uppenbarligen styckets hjälte, Kapitalet.

Ändamålet med denna ytliga Treenighet är inte analys, eftersom analys inte är vad dessa Experter är betalda för. De är betalda för att förmörka, för att dölja den praktiska aktivitetens sociala form under kapitalismen, för att beslöja det faktum att producenterna reproducerar sig själva, sina exploatörer, såväl som de instrument med vilka de exploateras. Treenighetsformeln lyckas inte övertyga. Det är uppenbart att *jord* inte är mer varuproducent än vatten, luft eller solen. Och *kapitalet*, som på samma gång är ett namn på ett socialt förhållande mellan arbetare och kapitalister, på produktionsinstrumenten som ägs av kapitalisten,

och på penningmotsvarigheten till hans instrument och ”icke-materiella” tillgångar, producerar ingenting annat än de utsöndringar som de akademiska Ekonomerna avger i tryckt form. Även de produktionsinstrument som är en kapitalists kapital är ursprungliga ”produktionsfaktorer” enbart om ens skyggglappar begränsar ens syn till en isolerad kapitalistisk firma, eftersom en titt på hela ekonomin avslöjar att en kapitalists kapital innehåller i materiell form det arbete som alienerats till förmån för en annan kapitalist. Men fastän Treenighetsformeln inte lyckas övertyga, så åstadkommer den mörkläggningar genom att ändra på frågans innehåll: i stället för att fråga varför människors aktivitet under kapitalismen tar formen av lönearbete, så omvandlas potentiella analytiker av det kapitalistiska vardagslivet till akademiska hemma-marxister, som frågar ifall arbete är den enda ”produktionsfaktorn” eller inte.

Sålunda behandlar Ekonomi (och kapitalistisk ideologi i allmänhet) Jord, pengar och arbetets produkter som ting som har förmågan att producera, att skapa värde, att arbeta för sina ägare, att omvandla världen. Detta är vad Marx kallade den *fetischism* som karakteriserar människors vardagsbegrepp, och som upphöjts till lagar av Ekonomin. För ekonomen är levande människor *föremål* (”produktionsfaktorer”) och föremål *lever* (pengar ”arbetar”, Kapital ”producerar”).

Fetischdyrkaren tillskriver fetischen produkten av sin egen aktivitet. Som en följd av detta upphör han att utöva sin egen förmåga (förmågan att omvandla naturen, förmågan att bestämma över sitt dagliga form och innehåll), han utövar bara den förmåga som han tillskriver sin fetisch (”förmågan” att köpa varor). Med andra ord, fetischdyrkaren avköar sig själv och tillskriver sin fetisch viriliteten.

Men fetischen är ett dött föremål, inte en levande varelse, den har ingen virilitet. Fetischen är inget annat än ett föremål för vilket, och genom vilket, kapitalistiska förhållanden upprätthålls. Kapitalets mystiska förmåga, dess ”förmåga” att producera, dess virilitet finns inte hos kapitalet självt, utan i det faktum att människor alienerar sin kreativa aktivitet, att de säljer sitt arbete till kapitalister, att de materialiserar eller reifierar sitt alienerade arbete i varor. Med andra ord, människor köps för sin egen

aktivitets produkter, men ändå ser de sin egen aktivitet som Kapitalets aktivitet, och sina egna produkter som Kapitalets produkter. Genom att tillskriva Kapitalet, och inte sin egen aktivitet, kreativ förmåga, överlämnar de sin levande aktivitet, sitt vardagliga liv, till Kapitalet, vilket innebär att människor dagligen *ger sig själva* åt Kapitalets personifiering, åt Kapitalisten.

Genom att sälja sitt arbete, genom att alienera sin aktivitet reproducerar människor dagligen personifieringarna av de dominerande formerna av aktivitet under kapitalismen, de reproducerar lönearbetaren och kapitalisten. De reproducerar inte bara individerna fysiskt, utan också socialt. De reproducerar individer som är ägare till produktionsmedlen, de reproducerar individerna såväl som specifika aktiviteter, försäljning såväl som ägande.

Varje gång människor utför en handling som de själva inte har definierat och som de själva inte kontrollerar, varje gång de betalar för varor de producerat med pengar som de fått i utbyte mot sin alienerade aktivitet, varje gång de passivt beundrar sin egen aktivitets produkter som främmande föremål som införskaffats med pengar, ger de nytt liv åt Kapitalet och utplånar sina egna liv.

Ändamålet med processen är reproduktionen av förhållandet mellan arbetaren och kapitalisten. Detta är emellertid inte ändamålet för de individer som deltar i processen. Deras aktiviteter är inte uppenbara för dem, deras blickar är fixerade vid *fetischen* som står mellan handlingen och dess resultat. Individerna håller blicken fäst vid *föremål*, just de föremål för vilka kapitalistiska förhållanden etablerats. Arbetaren som producent strävar efter att utbyta sitt dagliga arbete mot penninglön, han strävar efter just det föremål genom vilket hans relation till kapitalisten åter etableras, det föremål genom vilket han reproducerar sig själv som lönearbetare och den andre som kapitalist. Arbetaren som konsument utbyter sina pengar mot produkter av arbete, just de föremål som kapitalisten måste sälja för att realisera sitt Kapital.

Den dagliga omvandlingen av levande aktivitet till Kapital *förmedlas* av föremål, den *genomförs* inte av föremål. Fetischdyrkaren vet inte detta, för

honom är arbete och jord, material och pengar, företagare och banker alla ”faktorer” och ”medel”. När en jägare som bär på en amulett dödar ett djur med en sten, kan han anse amuletten vara en väsentlig ”faktor” för dödandet av djuret, och t.o.m. för existensen av djuret som ett objekt att döda. Om han är en ansvarsfull och välutbildad fetischdyrkare kommer han att ägna sin uppmärksamhet åt sin amulett, sköta den med omsorg och beundran. För att förbättra sitt livs materiella förhållanden förbättrar han sättet som han bär amuletten på, inte sättet som han kastar stenen på. Han kan t.o.m. skicka sin amulett för att ”jaga” åt sig. Hans egna dagliga aktiviteter är inte uppenbara för honom: när han äter ser han inte att det är hans egen handling (att kasta stenen), inte amulettens handlande, som försåg honom med föda, när han svälter ser han inte att det är hans egen handling att dyrka fetischen i stället för att gå och jaga, inte fetischens vrede, som orsakar svälten.

Varu- och penningfetischismen, mystifieringen av ens dagliga aktiviteter, vardagslivets religion som tillskriver döda föremål levande aktivitet, är inte en tankenylck född ur människors fantasi. Den har sitt ursprung i de sociala relationernas karaktär under kapitalismen. Människors förhållanden till varandra går i själva verket via ting, fetischen är i själva verket den anledning för vilken de agerar kollektivt, och genom vilken de reproducerar sin aktivitet. Men det är inte fetischen som utför aktiviteten. Det är inte Kapitalet som omvandlar råmaterial, inte heller är det Kapitalet som producerar varor. Om inte levande aktivitet omvandlade materialen skulle de förbli o-omvandlade, passiva döda föremål. Om människor inte var benägna att fortsätta sälja sin levande aktivitet så skulle Kapitalets impotens visa sig, Kapitalet skulle upphöra att existera. Dess sista bestående förmåga skulle vara att påminna folk om en passerad form av vardagligt liv karakteriserat av daglig universell prostitution.

Arbetaren alierar sitt liv för att bevara detsamma. Om han inte sålde sin levande aktivitet skulle han inte få en lön, och alltså inte kunna överleva. Det är emellertid inte lönen som gör alienationen till ett villkor för överlevandet. Om människor kollektivt inte var benägna att sälja sina liv, om de var inriktade på att ta kontrollen över sina dagliga aktiviteter: då

skulle universell prostitution inte vara ett villkor för överlevande. Det är folks benägenhet att fortsätta sälja sin arbetskraft, och inte de *föremål* för vilka de säljer den, som gör alienationen av levande aktivitet nödvändig för livets bevarande.

Den levande aktivitet som säljs av arbetaren köps av kapitalisten. Och det är bara denna levande aktivitet som andas liv i Kapitalet och gör det ”produktivt”. Kapitalisten, ”ägaren” till råmaterial och produktionsinstrumenten, framställer naturliga föremål och produkterna av andra människors arbete som sin egen ”privata egendom”. Men det är inte Kapitalets mystiska makt som skapar kapitalistens ”privata egendom”. Det är levande aktivitet som skapar ”egendomen”, och den aktivitetens form är vad som gör den ”privat”.

Levande aktivitet blir kapital

Omvandlingen av levande aktivitet till Kapital sker *genom* föremål – dagligen – men de genomförs inte *av* föremål. Föremål som är produkter av mänsklig aktivitet *tycks* vara aktiva faktorer eftersom aktiviteter och kontakter etableras för och genom föremål, och eftersom människors aktiviteter inte är uppenbara för dem: de blandar ihop det förmedlande objektet med orsaken.

I den kapitalistiska produktionsprocessen förkroppsligar eller materialiserar arbetaren sin alierade levande energi i ett passivt objekt genom att använda instrument som är förkroppsliganden av andra människors aktivitet. Sofistikerade industriella instrument förkroppsligar den intellektuella och manuella aktiviteten hos oräkneliga generationer av uppfinnare, förbättrare och producenter från jordens alla hörn och från olika sorters samhällen. Instrumenten i sig själva är passiva föremål, de är materiella förkroppsliganden av levande aktivitet, men är inte själva levande. Den enda aktiva faktorn i produktionsprocessen är den levande arbetaren. Han använder produkterna av andra människors arbetskraft och ingjuter liv i dem, men livet är hans eget. Han kan inte återuppväcka de individer som lagrade sin levande aktivitet i hans instrument. Instrumentet kan göra det möjligt för honom att producera mer under en

given tidsperiod, och i detta avseende kan det höja hans produktivitet. Men endast det levande arbetet är i stånd att producera produktivt.

Till exempel: När en industriarbetare kör med en elektrisk svarv så använder han produkterna av arbetet av generationer av vetenskapsmän, uppfinnare, el-ingenjörer, svarvmakare. Han är uppenbarligen mer produktiv än en hantverkare som gör samma föremål för hand. Men det är inte i något avseende ”Kapitalet” som står till industriarbetarens förfogande som är produktivare än hantverkarens ”Kapital”. Om inte generationer av intellektuell och manuell aktivitet hade förkroppsligats i den elektriska svarven, om industriarbetaren måste uppfinna svarven, elektriciteten och den elektriska svarven så skulle det ta honom många livstider att få ett enda föremål att snurra på en elektrisk svarv, och ingen mängd av Kapital skulle kunna höja hans produktivitet över hantverkarens, som gör föremålet för hand.

Begreppet ”kapitalets produktivitet” och speciellt de detaljerade beräkningarna av den ”produktiviteten” är uppfinningar av ”vetenskapen” Ekonomi, det kapitalistiska vardagslivets religion vilken förbrukar människors energi i dyrkan, beundran och smicker för det kapitalistiska samhällets centrala fetisch. Medeltida kollegor till dessa ”vetenskapare” genomförde detaljerade beräkningar av höjden och bredden på himlens änglar, utan att någonsin fråga vad änglar eller himmel var, och tog bådas existens för given.

Resultatet av arbetarens sålda aktivitet är en produkt som inte tillhör honom. Denna produkt är ett förkroppsligande av hans arbete, en materialisering av en del av hans liv, något som innehåller hans levande aktivitet, men som inte är hans: den är lika främmande för honom som hans arbete är. Han beslöt inte att göra den, och när den är gjord förfogar han inte över den. Om han vill ha den måste han köpa den. Det han har gjort är inte bara en produkt med vissa användbara egenskaper, ty för det hade han inte behövt sälja sitt arbete till kapitalisten i utbyte mot en lön, då hade han bara behövt välja ut de behövliga materialen och de tillgängliga redskapen, han hade bara behövt forma materialen efter sina mål och begränsad av sin kunskap och förmåga. (Det är uppenbart att

en individ bara kan göra detta marginellt: människors tillägnande och användning av tillgängliga material och redskap kan bara äga rum efter omkullkastandet av den kapitalistiska formen av aktivitet.)

Vad arbetaren producerar under kapitalistiska förhållanden är en produkt med en mycket specifik egenskap, egenskapen att vara säljbar: Vad hans alienerade aktivitet producerar är en *vara*.

Eftersom kapitalistisk produktion är varuproduktion är påståendet att processens mål är tillfredsställelsen av mänskliga behov falskt: det är en rationalisering och en apologi /ett försvar/. ”Tillfredsställelsen av mänskliga behov” är inte målet för varken kapitalisten eller arbetaren som är sysselsatt i produktionen, och det är inte heller ett resultat av processen. Arbetaren säljer sitt arbete för att få en lön, arbetets specifika innehåll är honom likgiltigt. Han alienerar inte sitt arbete till en kapitalist som inte ger honom en lön i utbyte mot det, oavsett hur många mänskliga behov denna kapitalists produkter än kan tillfredsställa. Kapitalisten köper arbetskraft och sysselsätter den i produktionen för att få fram varor som kan säljas. Han är likgiltig inför produktens specifika egenskaper, precis som han är likgiltig inför människors behov: allt som intresserar honom angående produkten är hur mycket den kommer att säljas för, och allt som intresserar honom angående människors behov är hur mycket de ”behöver” köpa och hur de kan påverkas, genom propaganda och psykologisk inlärning, att ”behöva” mer. Kapitalistens mål är att tillfredsställa *sitt* behov att reproducera och föröka Kapitalet, och resultatet av processen är den utvidgade reproduktionen av lönarbete och Kapital (som inte är ”mänskliga behov”).

Varan som producerats av arbetaren utbyts av kapitalisten mot en specifik kvantitet pengar, varan har ett *värde* som utbyts mot ett likvärdigt *värde*. Med andra ord: det levande och förflutna arbetet som är materialiserat i produkten kan existera i två olika men likvärdiga former, i varor och i pengar, eller vad som är gemensamt för båda: *värde*. Detta innebär inte att värde är arbete. Värde är den sociala *formen* för reifierat (materialiserat) arbete i det kapitalistiska samhället.

Under kapitalismen etableras sociala förhållanden inte direkt: de eta-

bleras genom /via/ värde. Vardagsaktivitet utbyts inte direkt: den utbyts i *form av värde*. Följaktligen kan vad som händer levande aktivitet under kapitalismen inte spåras genom att observera själva aktiviteten, utan bara genom att följa värdets förvandlingar.

När människors levande aktivitet tar formen av *arbete* (alienerad aktivitet) förvärvar den egenskapen att vara utbytbar: den får formen av värde. Med andra ord: arbetet kan utbytas mot en ”likvärdig” mängd pengar (lön). Den avsiktliga alienationen av levande aktivitet, som upplevs som nödvändig för överlevandet av medlemmarna i det kapitalistiska samhället, reproducerar själv den kapitalistiska formen, inom vilken alienationen är nödvändig för överlevandet. På grund av det faktum att levande aktivitet har värdeform, måste också produkterna av den aktiviteten ha värdeform: de måste vara utbytbara mot pengar. Detta är uppenbart, ty om inte produkterna av arbetet antog värdeform, utan formen av användbara föremål till samhällets förfogande, då skulle de antingen bli kvar i fabriken eller tas fritt av samhällets medlemmar närhelst ett behov av dem uppstod: i båda fallen skulle penninglönerna som arbetarna får inte ha något *värde*, och levande aktivitet skulle inte kunna *säljas* för en ”likvärdig” summa pengar: levande aktivitet skulle inte kunna alieneras. Följaktligen: så snart som levande aktivitet antar formen av värde, så antar produkterna av den aktiviteten värdeform, och reproduktionen av vardagslivet äger rum genom värdeförändringar och -förvandlingar.

Kapitalisten säljer produkten av arbetet på en marknad, han utbyter dem mot en likvärdig summa pengar, han förverkligar ett bestämt värde. Den specifika storleken på detta värde på en speciell marknad är varornas *pris*. För den akademiske ekonomen är Priset Sankte Pers nycklar till Himlens Portar. Precis som Kapitalet självt rör sig Priset i en underbar värld som bara består av föremål: föremålen har mänskliga relationer med varandra och är levande, de omvandlar varandra, de kommunicerar med varandra, de gifter sig och får barn. Och naturligtvis är det bara tack vare dessa intelligenta, kraftfulla och kreativa föremål som människor kan vara så lyckliga i det kapitalistiska samhället.

I Ekonomens avbildningar av Himlens funktion gör änglarna allting

och människorna ingenting alls, människorna njuter helt enkelt bara av vad dessa överlägsna varelser gör för dem. Men det är inte bara så att Kapitalet producerar och pengarna arbetar, andra mystiska varelser har liknande förmåga. Således bestämmer Utbud – den kvantitet föremål som säljs – och Efterfrågan – den kvantitet föremål som köps – Priset, en kvantitet pengar. När Utbud och Efterfrågan förenas på en viss punkt i diagrammet ger de upphov till Jämviktspriset, vilket motsvarar ett universellt tillstånd av salighet. Vardagslivets aktiviteter utförs av föremål, och människor reduceras till föremål (”produktionsfaktorer”) under sin ”produktiva” tid och till passiva åskådare av föremål under sin ”fritid”. Ekonomi-vetenskaparens förtjänst består i hans förmåga att tillskriva resultatet av människors vardagliga aktivitet föremål, och hans oförmåga i att se människors levande aktivitet under tingens krumsprång. För Ekonomen är de föremål genom vilka människors aktivitet regleras under kapitalismen själva både mödrar och söner, orsakerna till och effekterna av sin egen aktivitet.

Värdets storlek, dvs. en varas pris, den kvantitet pengar den utbyts mot, bestäms inte av föremål, utan av människors dagliga aktiviteter. Utbud och efterfrågan, perfekt och ickeperfekt konkurrens, är inget annat än sociala former av produkter och aktiviteter i det kapitalistiska samhället: de har inget eget liv. Det faktum att aktivitet är alienerad, dvs att arbetstid säljs för en specifik summa pengar, att den har ett visst värde, har flera konsekvenser för storleken på värdet av arbetets produkter. Värdet av de sålda varorna måste *åtminstone* vara lika med värdet av arbetstiden. Det är uppenbart både utifrån det enskilda kapitalistiska företags ståndpunkt, och från samhällets som helhet ståndpunkt. Om värdet av varorna som säljs av den enskilde kapitalisten var mindre än värdet av det arbete han köpt, då skulle hans lönekostnader ensamma vara större än hans inkomster, och han skulle snart bli bankrutt. Om värdet av arbetarnas produktion vore mindre än värdet av deras konsumtion skulle arbetsstyrkan på samhällsnivå inte kunna reproducera ens sig själv, och ännu mindre en kapitalistklass. Men om värdet av varorna enbart var lika med värdet på den i dem nedlagda arbetstiden då skulle varupro-

ducenterna enbart reproducera sig själva, och deras samhälle skulle inte vara ett kapitalistiskt samhälle: deras aktivitet skulle kanske fortfarande bestå av varuproduktion, men det skulle inte vara kapitalistisk varuproduktion.

För att arbete skall skapa Kapital måste värdet av arbetets produkter vara större än arbetets värde. Med andra ord, arbetskraften måste producera en *merprodukt*, en kvantitet varor som den inte konsumerar, och denna merprodukt måste omvandlas till *mervärde*, en värdeform som inte tillägnas av arbetare som lön, utan av kapitalister som vinst. Dessutom måste värdet av arbetets produkter vara ännu större, eftersom levande aktivitet inte är den enda sorts arbete som är materialiserat i dem. I produktionsprocessen använder arbetarna sin egen energi, men de förbrukar också andras lagrade arbete, såsom instrument, och de formar material på vilket arbete förut använts.

Detta leder till det underliga resultatet att värdet av arbetarnas produkter och värdet av hans lön är olika storheter, dvs att den summa pengar som kapitalisten får när han säljer varorna som producerats av hans anställda arbetare är ej samma som den summa han betalar arbetarna. Denna skillnad förklaras inte av det faktum att man måste betala för det förbrukade materialet och verktygen. Om värdet av de sålda varorna var lika med värdet av det levande arbetet och produktionsinstrumenten, då skulle det inte finnas något utrymme för kapitalister. Faktum är att skillnaden mellan de två storheterna måste vara tillräckligt stor för att försörja en klass kapitalister – inte bara individerna, utan också den specifika aktivitet dessa individer sysslar med, dvs köpanDET av arbete. Skillnaden mellan produkternas totala värde och värdet av det arbete som gått åt för deras produktion är mervärdet, fröet till Kapitalet.

För att lokalisera mervärdets ursprung är det nödvändigt att undersöka varför arbetskraftens värde är mindre än värdet av de varor som den producerar. Arbetarens alienerade aktivitet omvandlar material med hjälp av instrument, och producerar en viss kvantitet varor. Men när dessa varor sålts och det förbrukade materialet och instrumenten har betalats, får arbetarna inte det återstående värdet av deras produkter som

lön, utan de får mindre än det. Med andra ord, varje arbetsdag utför arbetaren en viss kvantitet obetalt arbete, *betvingat arbete*, för vilket de inte får något likvärdigt.

Utförandet av detta obetalda arbete, detta betvingade arbete, är ett annat ”villkor för överlevande” i det kapitalistiska samhället. Men, liksom alienation, är inte detta villkor pålagt av naturen, utan av människors kollektiva praktik, av deras vardagliga aktiviteter. Innan fackföreningarna existerade accepterade en enskild arbetare vilket som helst betvingat arbete som var tillgängligt, ty förkastandet av arbetet skulle ha inneburit att andra arbetare accepterat de tillgängliga utbytesvillkoren, och den enskilda arbetaren skulle inte få någon lön. Arbetare konkurrerade med varandra för de löner som kapitalisterna erbjöd, och om en arbetare slutade för att lönen var oacceptabelt låg, var en arbetslös arbetare villig att ersätta honom, ty för den arbetslöse är en liten lön mer än ingen lön alls. Denna konkurrens mellan arbetare kallades ”fritt arbete” av kapitalisterna, som gjorde stora offer för att bevara arbetarnas frihet, eftersom det var just denna frihet som skyddade kapitalistens mervärde och som gjorde det möjligt för honom att ackumulera Kapital. Det var inte någon arbetares mål att producera fler varor än han fick betalt för. Hans mål var att få en lön som var så stor som möjligt. Men existensen av arbetare som inte fick någon lön alls och vars uppfattningar om en stor lön följaktligen var blygsammare än en sysselsatt arbetares, gjorde det möjligt för kapitalisten att anställa arbetskraft mot en lägre lön. Existensen av arbetslösa arbetare gjorde det i själva verket möjligt för kapitalisten att betala de lägsta löner för vilka arbetare var beredda att arbeta. Resultatet av arbetarnas kollektiva dagliga aktivitet, där var och en kämpade individuellt för den största möjliga lönen, blev således sänkning av allas löner. Effekten av allas konkurrens med alla var att alla fick den minsta möjliga lönen, och att kapitalisten fick det största möjliga överskottet.

Allas dagliga praktik omintetgör var och ens mål. Men arbetarna visste inte att deras situation var en produkt av deras eget dagliga uppförande, deras egna aktiviteter var inte uppenbara för dem. För arbetarna verkade det som om låga löner helt enkelt var en naturlig del av livet, såsom

sjukdom och död, och att fallande löner var en naturkatastrof, liksom översvämning eller hårda vintrar. Socialisters kritik och Marx' analyser, liksom en utvidgning av den industriella utvecklingen, vilket gav mer tid åt eftertanke, skingrade en del av dimmorna och gjorde det möjligt för arbetare att genomskåda sina aktiviteter till en viss del. Men i Västeuropa och i USA gjorde sig arbetarna inte av med den kapitalistiska formen av dagligt liv, de bildade fackföreningar. Och under de annorlunda materiella förhållandena i Sovjetunionen och Östeuropa ersatte arbetarna (och bönderna) den kapitalistiska klassen med en statsbyråkrati, som köper alienerat arbete och ackumulerar Kapital i Marx' namn.

Med fackföreningarna liknar vardagslivet det som var innan fackföreningarna. I själva verket är det nästan likadant. Vardagslivet fortsätter att bestå av arbete, av alienerad aktivitet, och av obetalt arbete, eller betvingat arbete. Den fackföreningsanslutne arbetaren gör inte längre upp om villkoren för sin alienation, fackföreningsfunktionären gör det åt honom. De villkor på vilka arbetarens aktivitet alieneras vägleds inte längre av den enskilde arbetarens nödvändighet att acceptera vad som är tillgängligt, de vägleds nu av fackföreningsbyråkratens behov av att upprätthålla sin position som kopplare mellan de som säljer och de som köper arbetskraft.

Med eller utan fackföreningar är mervärdet varken en naturprodukt eller en produkt av Kapitalet, det skapas av människors dagliga aktiviteter. När de utför sina dagliga aktiviteter är människor inte bara benägna att alienera dessa aktiviteter, de är också benägna att reproducera de villkor som tvingar dem att alienera sina aktiviteter, att reproducera Kapitalet, och således Kapitalets makt att köpa arbetskraft. Detta är inte för att de inte vet "vad alternativet är". En människa som mår dåligt av kroniska matsmältningsbesvär för att han äter för mycket fett fortsätter inte att äta fett för att han inte vet vad som är alternativet. Antingen föredrar han att fortsätta må illa framför att sluta äta fett, eller också är det inte uppenbart för honom att hans dagliga konsumtion av fett gör att han mår illa. Och om hans doktor, predikant, lärare och politiker först talar om för honom att fett är vad som håller honom vid liv, och sedan att

de redan gör allt det för honom som han själv skulle göra om han var frisk, då är det inte förvånande om hans aktivitet inte är uppenbar för honom och att han inte gör någon stor ansträngning för att göra den uppenbar.

Produktionen av mervärde är ett villkor för överlevande, inte för mänskligheten, utan för det kapitalistiska systemet. Mervärde är den del av värdet av de varor som produceras av arbetskraft som inte kommer tillbaka till arbetarna. Det kan uttryckas antingen i varor eller i pengar (precis som Kapital kan uttryckas antingen som en kvantitet av föremål eller av pengar), men detta ändrar inte det faktum att det är ett uttryck för det materialiserade arbete som är lagrat i en given kvantitet produkter. Eftersom produkterna kan utbytas mot en "likvärdig" summa pengar så "står" pengarna för samma värde, eller representerar samma värde, som produkterna. Pengarna kan i sin tur utbytas mot en annan kvantitet produkter av "likvärdigt" värde. Summan av dessa utbyten, som äger rum samtidigt under utförandet av kapitalistiskt vardagsliv, utgör den kapitalistiska cirkulationsprocessen. Det är genom denna process som förvandlingen av mervärde till Kapital äger rum.

Den del av värdet som inte kommer tillbaka till arbetskraften, dvs mervärdet, gör det möjligt för kapitalisten att existera, och det gör det också möjligt för honom att göra mycket mer än enbart existera. Kapitalisten investerar en del av detta mervärde, han anställer nya arbetare och köper nya produktionsmedel, han utvidgar sitt herravälde. Vad detta innebär är att kapitalisten *ackumulerar nytt arbete*, både i form av det levande arbete han köper och i form av förflutet arbete (betalt och obetalt) som är lagrat i de material och maskiner han köper.

Kapitalistklassen som helhet ackumulerar samhällets merarbete, men denna process äger rum i samhällelig skala, och kan följaktligen inte upptäckas om man bara undersöker en enskild kapitalists aktiviteter. Man måste komma ihåg att de produkter som en bestämd kapitalist köper som instrument har samma karaktär som de produkter han säljer. En första kapitalist säljer produktionsinstrument till en andra kapitalist för en given värdesumma, och bara en del av detta värde kommer tillbaka till

arbetarna som löner, den återstående delen är mervärde, som den första kapitalisten köper nya instrument och ny arbetskraft för. Den andra kapitalisten köper instrumenten för det givna värdet, vilket innebär att han betalar för den totala mängden av det arbete som avgivits till den första kapitalisten, den kvantitet arbete som betalats såväl som den mängd som utförts gratis. Detta innebär att de instrument som ackumuleras av den andre kapitalisten innehåller det obetalda arbete som utförts åt den första. Den andre kapitalisten i sin tur säljer sina produkter för ett givet värde, och ger bara en del av detta värde tillbaka till sina arbetare, han använder återstoden till nya instrument och ny arbetskraft.

Om hela processen fördes ihop till en enda tidsperiod, och om alla kapitalister sammanfördes till en enda, så skulle man se att det värde som kapitalisten skaffar nya instrument och ny arbetskraft för är lika med det värde av produkterna som han inte gav tillbaka till arbetarna. Detta ackumulerade merarbete är *kapital*.

Vad det gäller det kapitalistiska samhället som helhet är det totala Kapitalet lika med summan av det obetalda arbete som utförts av generationer av människor, vars liv består av den dagliga alieneringen av deras levande aktivitet. Med andra ord är Kapitalet, som människor säljer sin levnads dagar till, produkten av människors sålda aktivitet och det reproduceras och utvidgas varje dag en människa säljer ytterligare en arbetsdag, varje ögonblick han beslutar att fortsätta leva den kapitalistiska formen av vardagsliv.

Akkumulation av mänsklig aktivitet

Omvandlingen av merarbete till Kapital är en specifik historisk form av en mera allmän process, industrialiseringsprocessen, den permanenta omvandlingen av människors materiella omgivning.

Vissa väsentliga karakteristika för denna följd av mänsklig aktivitet under kapitalismen kan förstås med hjälp av en förenklad illustration. I ett inbillat samhälle tillbringar människorna största delen av sin aktiva tid med att producera föda och andra nödvändigheter, bara en del av deras tid är ”överskottstid” i den bemärkelse att den är undantagen från pro-

duktionen av nödvändigheter. Denna överskottsaktivitet kan ägnas åt produktionen av föda åt präster eller krigare som inte själva producerar, den kan användas till att producera varor som bränns upp vid heliga tillfällen, den kan förbrukas i vissa ceremonier eller gymnastiska övningar. I endera fallet kommer dessa människors materiella villkor sannolikt inte att förändras, från den ena generationen till den andra, som ett resultat av deras dagliga aktiviteter. Men en generation av människor i detta inbillade samhälle kanske lagrar sin överskottstid i stället för att förbruka den. T.ex. kan de använda denna överskottstid till att dra upp /spänn/fjädrar. Nästa generation kan använda den energi som lagras i fjädrarna till att utföra nödvändiga uppgifter, eller helt enkelt använda fjädrarnas energi till att spänna nya fjädrar. I endera fallet förser den tidigare generationens upplagrade merarbete den nya generationen med en större kvantitet av merarbets-tid. Den nya generationen kan också lagra detta överskott i fjädrar och andra objekt. Efter en relativt kort period kommer det arbete som lagras i fjädrarna att överstiga den arbetstid som är tillgänglig för någon levande generation. Till kostnad av relativt lite energi kan detta inbillade samhälles människor utnyttja fjädrarna för de flesta av sina nödvändiga uppgifter, och också för uppgiften att spänna nya fjädrar för kommande generationer. Största delen av sin levande tid, som de tidigare tillbringade med att producera nödvändigheter, kommer nu att vara tillgänglig för aktiviteter som inte dikteras av nödvändighet, utan planeras av fantasin.

Vid en första anblick verkar det osannolikt att människor skulle använda sin levande tid till den bisarra uppgiften att spänna fjädrar. Det verkar lika osannolikt att de, även om de spände fjädrarna, skulle lagra den för framtida generationer, eftersom användningen av dessa fjädrar t.ex. skulle kunna ge underbara skådespel på festdagar.

Men om människorna inte själva förfogade över sina egna liv, om deras arbetande aktivitet inte var deras egen, om deras praktiska aktivitet bestod av *betvingat arbete*, då skulle mänsklig aktivitet mycket väl kunna användas till uppgiften att spänna fjädrar, uppgiften att lagra merarbets-tid i materiella objekt. Kapitalismens historiska roll, en roll som utfördes

av människor som accepterade det legitima i att andra förfogade över deras liv, bestod just i att lagra mänsklig aktivitet i materiella objekt med hjälp av betvingat arbete.

Så snart som människor underkastar sig pengarnas ”makt” att köpa lagrat arbete såväl som levande aktivitet, så snart som de accepterar penningägarnas påhittade ”rättighet” att kontrollera och förfoga över såväl samhällets lagrade som dess levande aktivitet, omvandlar de pengar till Kapital och pengarnas ägare till Kapitalister.

Denna dubbla alienation, alienationen av levande aktivitet i form av lönearbete och alienationen av tidigare generationers aktivitet i form av lagrat arbete (produktionsmedel), är inte en händelse som ägde rum någon gång i historien. Förhållandet mellan arbetare och kapitalister är inte något som tvingade sig på samhället vid en viss tidpunkt i det förflutna, en gång för alla. Inte vid någon tidpunkt skrev människor under något kontrakt eller gick med på någon muntlig överenskommelse där de gav upp makten över sin levande aktivitet överallt på jorden.

Kapitalet ger sken av att vara en naturkraft, det tycks lika stabilt som jorden själv, dess rörelser tycks lika oåterkalleliga som tidvattnets, dess kriser tycks lika oundvikliga som jordbävningar och översvämningar. T.o.m. när det erkänns att Kapitalets makt är människors skapelse, så kan detta erkännande bara innebära uppfinnandet av en mycket mer imponerande dimridå, nämligen att Kapitalet ger sken av att vara en av människor skapad kraft, ett Frankenstein-monster, vars kraft inger mer fruktan än någon naturkraft.

Men Kapitalet är varken en naturkraft eller ett människoskapat monster som skapades någon gång i det förflutna och som ända sedan dess har dominerat mänskligt liv.

Kapitalets makt ligger inte i pengar, eftersom pengar är en social överenskommelse som inte har mer ”makt” än människor är villiga att ge den: när människor vägrar att sälja sitt arbete kan pengar inte utföra ens de enklaste uppgifter, ty pengar ”arbetar” inte.

Kapitalets makt ligger inte heller i de materiella föremål som tidigare generationers arbete är lagrat i, eftersom den potentiella energi som

lagrats i dessa föremål kan frigöras enbart genom levande människors aktivitet, vare sig föremålen är Kapital, dvs. främmande ”egendom” eller inte. Utan levande aktivitet skulle den samling föremål som utgör, samhällets Kapital bara vara en utströdd hög av olika föremål utan eget liv, och Kapitalets ”ägare” skulle bara vara en utspridd samling ovanligt icke-kreativa individer (genom träning) vilka omger sig själva med pappersbitar i ett fåfängt försök att återuppväcka minnen av en förgången storhet. Kapitalets enda makt sitter i levande människors dagliga aktiviteter, denna makt består i människors benägenhet att sälja sin dagliga aktivitet i utbyte mot pengar, och att ge upp kontrollen över produkterna av sin egen aktivitet och av tidigare generationers aktivitet.

Så snart som en person säljer sin arbetskraft till en kapitalist och accepterar bara en del av sin produkt som betalning för detta arbete, så skapar han villkor för köpandet och exploateringen av andra människor. Ingen människa skulle villigt ge sin arm eller sitt barn i utbyte mot pengar, men när en människa avsiktligt och medvetet säljer sitt arbetande liv för att förvärva livets nödvändigheter så reproducerar han inte bara de förhållanden som fortsätter att göra försäljningen av hans liv till en nödvändighet för dess bevarande: han skapar också förhållanden som gör försäljningen av liv till en nödvändighet för andra människor. Senare generationer kan naturligtvis vägra att sälja sina arbetande liv av samma skäl som han vägrade sälja sin arm, men varje misslyckande att vägra alienerat och betvingat arbete utvidgar mängden av lagrat arbete som Kapitalet kan köpa arbetande liv för.

För att omvandla merarbete till Kapital måste kapitalisten hitta ett sätt att lagra det i materiella föremål, i nya produktionsmedel, och han måste anställa nya arbetare för att aktivera de nya produktionsmedlen. Med andra ord: han måste utöka sitt företag eller starta ett nytt företag i en annan produktionsbransch. Detta förutsätter eller kräver existensen av material som kan formas till nya säljbara varor, existensen av köpare av de nya produkterna, och existensen av människor som är fattiga nog att vara villiga att sälja sin arbetskraft. Dessa krav är själva skapade av kapitalistisk aktivitet, och kapitalister erkänner inga gränser eller hinder

för sin aktivitet – Kapitalets demokrati kräver absolut frihet.

Imperialism är inte enbart Kapitalismens ”sista stadium”, det är också dess första.

Vad som helst som kan omvandlas till föremål, vilka kan marknadsföras, är vatten på Kapitalets kvarn, vare sig det ligger på kapitalistens land eller på hans grannes, vare sig det ligger över eller under marken, flyter på havet eller kryper på dess botten, vare sig det finns på andra kontinenter eller andra planeter. Alla mänsklighetens utforskningar av naturen – från alkemi till fysik – mobiliseras för att söka efter nya material att lagra arbetskraft i, för att finna nya föremål som någon kan läras att köpa. Köpare av nya och gamla produkter skapas av vilka som helst och alla tillgängliga medel, och nya medel upptäcks ständigt. ”Öppna barriärer” och ”open-doors” (handel utan barriärer) etableras genom våld och bedrägeri. Om människor saknar medel att köpa kapitalisternas produkter för anställs de av kapitalister och betalas för att producera de varor som de vill köpa. Om lokala hantverkare redan tillverkar det som kapitalisterna har att sälja så ruineras de eller köps ut. Om lagar och traditioner bannlyser bruket av vissa produkter förstörs lagarna och traditionerna. Om människor saknar de föremål som behövs för att använda kapitalisternas produkter lärs de att köpa dessa föremål. Om människor uttömmar sina fysiska och biologiska behov, då ”tillfredsställer” kapitalisterna deras ”andliga behov”, och hyr psykologer för att skapa dem. Om människor är så mättade av kapitalisternas produkter att de inte längre kan använda nya föremål, så lärs de att köpa föremål och skådespel de inte har någon användning för utan som bara kan betraktas och beundras.

Fattiga människor finns i föragrara och agrara samhällen på varje kontinent: om de inte är tillräckligt fattiga för att vilja sälja sin arbetskraft när kapitalisterna kommer drivs de till fattigdom av kapitalisternas egna aktiviteter. Jägarnas land blir gradvis ”privat egendom” till ”ägare” som använder statens våld för att inskränka jägarna till ”reservat” som inte innehåller tillräckligt med föda för att behålla dem vid liv. Böndernas verktyg blir gradvis tillgängliga bara från samma köpman som generöst

lånat dem pengar att köpa verktyg för, tills böndernas ”skulder” är så stora att de tvingas sälja jorden, som varken de eller några av deras förfäder någonsin köpt. Köparna av hantverkarnas produkter blir gradvis reducerade till köpmännen som marknadsför produkterna, tills den dag kommer då en köpman beslutar att inhysa ”sina hantverkare” under samma tak, och förser dem med de instrument som gör det möjligt för dem alla att koncentrera sin aktivitet på produktionen av de mest lönsamma föremålen. Självständiga såväl som beroende jägare, bönder och hantverkare, fria människor såväl som slavar, omvandlas till anställda arbetare. De som tidigare förfogade över sina liv under hårda materiella villkor, upphör att förfoga över sina liv just när de tar sig an uppgiften att förändra sina materiella villkor: de som tidigare var medvetna skapare av sin egen torftiga existens blir omedvetna offer för sin egen aktivitet fastän de avskaffar torftigheten i sin existens. Människor som var mycket men hade lite har nu mycket men är lite.

Produktionen av nya varor, ”öppnandet” av nya marknader, skapandet av nya arbetare, är inte tre skilda aktiviteter, det är tre aspekter av samma aktivitet. En ny arbetsstyrka skapas just för att producera nya varor, de löner dessa arbetare får är själva den nya marknaden, deras obetalda arbete är källan till ny expansion. Varken naturliga eller kulturella hinder stoppar Kapitalets spridning, omvandlingen av människors dagliga aktivitet till alienerat arbete, omvandlingen av deras merarbete till kapitalisternas ”privategendom”. Men Kapitalet är inte en naturkraft, det är en samling aktiviteter som utförs av människor varje dag, det är en form av dagligt liv, och dess fortsatta existens och expansion förutsätter bara ett väsentligt ”villkor”: existensen av människor som fortsätter att alienera sina arbetande liv och således reproducerar den kapitalistiska formen av dagligt liv.

Fredy Perlman, 1969

Reproduktionen av vardagslivet av Fredy Perlman visar på ett utomordentligt bra sätt vad alienationen är och varför – och hur – den existerar under kapitalismen. Och inte minst vad det är som håller kapitalismen igång – nämligen våra egna handlingar varje dag när vi säljer en del av våra liv mot pengar, det vill säga *arbetar*.